

IDŐABLAK – 2020

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: CZAJLIK ZOLTÁN

A régészeti légi fényképezés egyik legszebb, de talán legnehezebb fajtája az egykori településekre, temetkezésekre, utakra, vagyis az egykori emberi hatásokra utaló növényzeti jelek keresése. Magyarországon a legfontosabb segítőkink a különféle gabonák (leggyakrabban az őszi vetésű búza), amelyek – kedvező időjárási viszonyok esetén – nagyon pontos és részletes információkat adnak a régészeti jelenségekről

Míg a falak, a kőtörmelék gátolja a gabona növekedését, addig az árkok, gödörök fölött általában ma-

◀ A budaörsi felszállást követően az első célpontunk a több mint 20 éve kutatott Százhalombatta. Bár már messziről is sejtjük, hogy a halomsírmezőből nem sok lesz látható (nem tett „jót” neki a sok eső), a halmokkal egykorú településsel szerencsénk van. (Az alsó, kiemelt képen egy őskori gödör nyomát jelöli a nyíl.)

Néhány nappal később, Tárkány határában egy picit már érettebb gabonában a százhalombattaiakhoz hasonló, világos foltokat veszünk észre. Egy részük azonban nagyobb, lekerekített téglalap formájú volt – félig földbe mélyített épületcsoport nyomát jelezve (sárga nyíllal), a jóval kisebb téglalapok alatt viszont csontvázas sírok lehetnek (fehér nyíllal jelölve). A finom részleteket is jelző gabonatáblák mindig arra biztatnak, hogy a környező, hasonló érési fázisban lévő területeket is érdemes átnézni a levegőből. Így találjuk meg azt a nagy, ún. alapárkos épületet, amelyhez hasonlókat nem minden évben lehet azonosítani! A legalább 30 m hosszú ház kb. 6450–6300 évvel ezelőtt épülhetett, a képen a tetőgerincet tartó, erős oszlopok helye is jól látható

gasabbra nő és zölddebb a növény, vagy világosabb színe eltér a környezetétől. A kedvező periódus évenként és területről területre is különböző, így különlegesen nagy jelentőségű a kutatásra legalkalmasabb napok kijelölése.

2020-ban további speciális nehézséget okozott, hogy a légi fény-

képezéskor használt Cessna repülőgépekben nincs elég beltér a pilóta és a fotós közötti biztonságos egészségügyi távolságtartáshoz, ugyanakkor a maszkviselés sem egyeztethető össze a repülés biztonságával... A járvány lefojtása azonban lehetővé tette, hogy új régészeti jelenségek és lelőhelyek nyomát kutatva Pet-

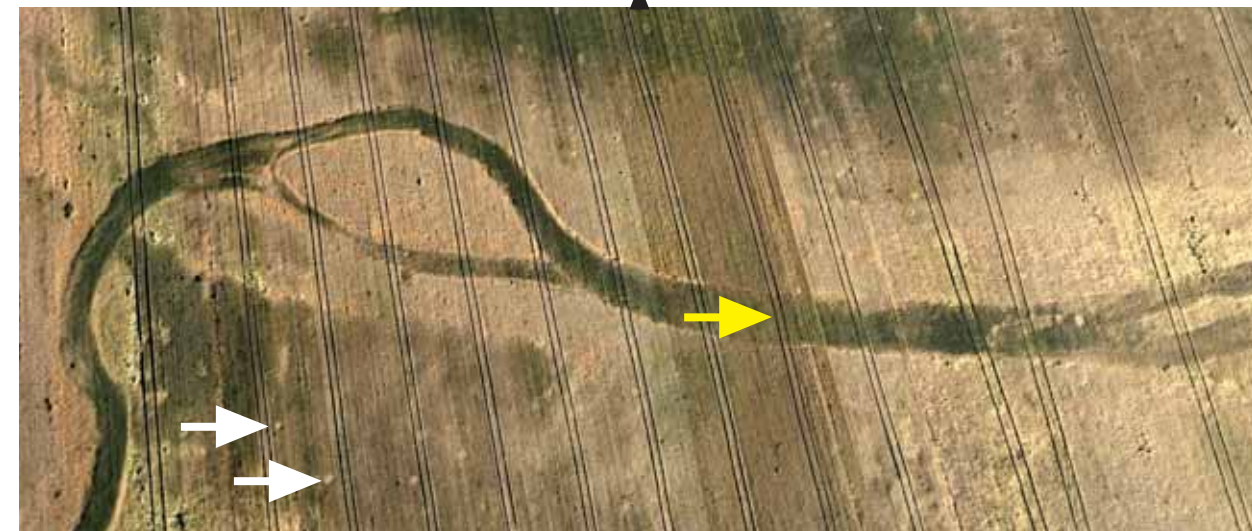
rovtszki Gábor pilótával június második felében négy, egymást követő alkalommal berepüljünk a Dunántúl északi felét. Pontosan ez volt az az időablak, amikor nemcsak a gabonák voltak megfelelő állapotban, hanem az időjárás is kegyes volt hozzánk: végre abbamaradtak a hó eleji nagy esőzések!

Az egymáshoz közel felfedezett épületnyomok ezúttal is előre jelzik a további fényképezőnivalót
– Rábatamási határában egy még ritkább és valószínűleg idősebb, 3 oszlopsoros ház részletét sikerül azonosítani. A meglehetősen mozaikos látványból „kikeresett” rejtőzködő maradvány arra is jó példa, hogy nem elég pusztán kattogtatni a fényképezőgéppel, hanem folyamatosan elemezni kell a látottakat, és pozíciót, sőt akár magasságot váltva a repülőgéppel, a részleteket külön is meg kell örökíteni

A Szárföld határában 3 nap múlva lefényképezett ház ugyanebbe a típusba tartozik, azonban a homogén háttérnek köszönhetően a részletek sokkal jobban látszanak, talán jobb állapotban is van a föld alatt, mint a tárkányi. Ugyanott, ugyanakkor zömökebb, kisebb és pár száz ével fiatalabb épületekre is lelünk. Ezeket is alapárok határolja, de a tetőgerincet nem támasztotta alá vaskos oszlopsor

A Rábaköz tóközi részén repülve egy egykori meder – növényzet által jelzett – rajzolata tűnik fel. A patak Veszvény határában kanyargott, az egyik szigeténél a mederverszonyok alapján még a folyásiránya (sárga nyíllal) is kikövetkeztethető. A mindkét partján látható világos foltok, pöttyök (fehér nyilakkal) azt jelzik, hogy a régészeti jelenségek ezúttal sem hiányoznak...

Kemenes Vulkan Park ▶

◀ A Sághegy torzóként is impozáns bazaltkúpját

nem a rajta egykor állt őskori magaslati lakóhely miatt, sokkal inkább a halomsírok időnként még megfigyelhető maradványai miatt célozzuk meg. Ezúttal azonban nincs szerencsénk, a kutatandó részeket mindenütt kukorica fedi, abban pedig csak nagyobb szárazság idején láthatunk árulkodó jeleket. Kárpótlásul egy római kori villaépület részlete tűnik fel az őszi vetésű búzában. Ám a gabona – valószínűleg korábbi viharok következtében – részben megdőlt, és a művelésnyomok is zavarják az összképet, így a teljes alaprajzot nem tudjuk megörökíteni. A meglévő épületelemek részletgazdagsága azonban még az eltemetett falak állapotát (magasabb/acsonyabb) is valószínűleg hűen adja vissza. Sághegy környékén sokat forgolódnak a levegőben, ezért a délebbi területekről lemondva Budaörsre indulunk

▶ Páty határában

azonban az okleveles adat alapján 1286-tól ismert Paagh település feltehetően első, keletelt, román kori, félköríves szentélyzáródású, kerek templomának nyoma vár ránk a gabonátáblában. A felszínen ma már csak egy kevéske kődarabot lelhetünk, a nagy méretű, külső kőrárokra(?) pedig csak a légi felvételek alapján következtethetünk

CZAJLIK ZOLTÁN
ŐSKORI RÉGÉSZETTEL,
GEORÉGÉSZETTEL ÉS
TÁJRÉGÉSZETTEL FOGLALKOZIK,
AZ ELTE-N TANÍT.

Kutatásaink támogatásáért a Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Programot, az OTKA 119520-as pályázatát és a Fly-Coop Kft.-t illeti köszönet

Bár a 2020-as időablak mindössze 12 napra nyílt ki, a digitális fényképezésnek és térképeknek köszönhetően a repülési adatok segítségével az elsődleges feldolgozás már *home office*-ban is elvégezhető – a mindössze 4 repülésünkkel így összesen 143 új lelőhelyet sikerült azonosítani.